



ભારતીય કૃષિ અનુસંધાન પરિષદ – કેન્દ્રીય કપાસ સંશોધન કેન્દ્ર, નાગપુર

ICAR-Central Institute for Cotton Research, Nagpur

An ISO 9001:2015 Certified Organization



૧૮ થી ૨૪ જુન, ૨૦૨૬ દરમ્યાન કપાસની ખેતી પધ્ધતિ માટે ૨- બીજી અઠવાડિક સલાહ

| ગુજરાત | | છેલ્લા અઠવાડિયામાં પડેલ ખરેખર વરસાદ (મીમી) | | | | | | | આગામી અઠવાડિયા માટે સુચિત / પૂર્વાનુમાન વરસાદ (મીમી) | | | | | |
|---------------------------------|--------------|--|----|------------------|----|-------------------|----|-----|--|-----|-------------------|-----|-----|--|
| | | જુન | | | | | | | જુન | | | | | |
| | | ૦૯ | ૧૦ | ૧૧ | ૧૨ | ૧૩ | ૧૪ | ૧૫ | ૧૭ | ૧૮ | ૧૯ | ૨૦ | ૨૧ | |
| | અમરેલી | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૧ | ૦ | ૦.૨ | ૦.૨ | ૦.૨ | |
| | ભાવનગર | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૧ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | |
| | જામનગર | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૨ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | |
| | રાજકોટ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૨ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | |
| | જુનાગઢ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૩ | ૧.૧ | ૦.૨ | ૦ | ૦.૪ | |
| | સાબરકાંઠા | | | | | | | | ૦.૨ | ૦.૪ | ૦ | ૦.૨ | ૧.૩ | |
| | સુરેન્દ્રનગર | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૧ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | |
| | અમદાવાદ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૧ | ૦.૨ | ૦.૧ | ૦ | ૦ | |
| | વડોદરા | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૨ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૩ | |
| | પાટણ | | | | | | | | ૦.૨ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦ | |
| મહેસાણા | | | | | | | | ૦.૧ | ૦ | ૦ | ૦ | ૦.૬ | | |
| કુલ પડેલ વરસાદ અને પ્રમાણિત રંગ | | ૦.૧ થી ૨.૪ મીમી | | ૨.૫ થી ૧૫.૫ મીમી | | ૧૫.૬ થી ૬૪.૪ મીમી | | | ૬૪.૫ થી ૧૧૫.૫ | | ૧૧૫ થી ૨૦૪.૪ મીમી | | | |
| પડેલ વરસાદનું વર્ગીકરણ | | ખૂબ જ ઓછો વરસાદ | | ઓછો વરસાદ | | મધ્યમ વરસાદ | | | ભારે વરસાદ | | અતિ ભારે વરસાદ | | | |

પાક પરિસ્થિતિ :

સુરત ખાતે જમીનમાં નીક પાળા પધ્ધતિથી વાવેતર કરવા ટ્રેક્ટરથી નીકપાળા બનાવવાની અને ખેતરની સાફ-સફાઈની કાર્યવાહી કરવામાં આવેલ છે. કેટલાંક ક્ષેત્રમાં જ્યાં પર્યાપ્ત માત્રામાં વરસાદ પડ્યો છે ત્યાં વાવણીનાં કાર્યની શરૂઆત થયેલ છે.

જુનાગઢ ખાતે જમીનની તૈયારી થઈ ગઈ છે. ગુજરાતનાં સૌરાષ્ટ્રનાં કપાસ ઉગાડતાં છૂટા-છવાયા વિસ્તારમાં વાવણીની પ્રક્રિયા ચાલુ છે.

સલાહ :

ખેડુતોને પિયત કપાસની ખેતીમાં છાણિયું ખાતર ૧૦ ટન પ્રતિ હે. મુજબ (એકાતરે વર્ષે) અને પાયાનાં રાસાયણિક ખાતર તરીકે ૨૦ કિલો ફોસ્ફરસ અને ૭૫ કિલો પોટાશ પ્રતિ હે. પ્રમાણે આપવું. બિયારણની ખરીદી અસલ બિલ સાથે કરવી. વહેલી વાવણી ટાળવી. જે ખેડુતો પાસે પિયતની સગવડ હોય તેઓ ખેતરમાં વાવણી કરી શકે છે. કપાસની વાવણી પહેલાં અથવા વાવણી સમયે નિંદામણ ઉગતા પહેલાંની નિંદામણનાશક દવા પેન્ડીમીથાલીન ૩૮.૭ % સીએસ @ ૭૦૦ મીલી/એકર મુજબ આપવાથી પાકની શરૂઆતની અવસ્થામાં નિંદામણોનો અસરકારક વ્યવસ્થાપન કરી શકાય. કપાસની વાવણીની શરૂઆત ૭૫-૧૦૦ મીમી વરસાદ વરસ્યા બાદ જ કરવી જોઈએ. પાકનાં સારા ઉગાવા અને એકમ દીઠ છોડની સંખ્યા જાળવી રાખવા તેમજ વહેલી વાવણીની છોડ અવસ્થાએ લાંબા સમય સુધીનાં સુકા વાતાવરણને ધ્યાને રાખી જમીનમાં પર્યાપ્ત માત્રામાં ભેજ હોવો અત્યંત જરૂરી છે જેથી પાકની ફેરરોપણી અટકાવી શકાય છે. ગત વર્ષની સીઝન દરમ્યાનનાં પાક અવશેષો જેવાં કે, સુકાયેલી સાંઠીનાં અવશેષો, અર્ધ ખુલેલ અને જીડવા કોરી ખાનારી ઈયળોથી નુકશાનિત ખુલેલા જીડવાઓ વીણીને ખેતરોની સાફ-સફાઈ રાખવી. જરૂરીયાત ન હોય તેવાં ઉખેડી નાંખેલ છોડો અને કપાસની સાંઠીઓનો ઢગલો ખેતરમાં રાખવો નહિ. ઉનાળામાં ઉડી ખેડ કરવાથી જમીનમાં કીટકો જેવાંકે, ગુલાબી ઈયળ, પાન ખાનારી ઈયળો અન્ય જમીનજન્ય રોગો જેવાં કે, સુકારો, મૂળખાઈ અને કૃમિ તેમજ જીવાણુઓથી થતાં પાનનાં ટપકાંનાં રોગોનું આગામી કપાસની સીઝનમાં આવતા અટકાવી શકાય છે. અગાઉની સીઝનમાં પાકની પાછલી અવસ્થામાં ગુલાબી ઈયળથી વધુ ઉપદ્રવિત ખેતરમાં પાક ફેરબદલી કરવાથી ગુલાબી ઈયળનો જીવનક્રમ તૂટે છે.

જુનાગઢ ખાતે ખેડુતોને અસલ બિલ સાથે બીટી જાતો/ બીટી સંકરોનાં બિયારણની ખરીદી કરવાની સલાહ આપવામાં આવે છે. જે ખેડુતો પાસે પિયતની સગવડ હોય તેઓને ખેતરમાં વાવણી શરૂ કરવાની સલાહ આપવામાં આવે છે. અન્ય વિસ્તારોમાં વાવણી કરવાની શરૂઆત કરી દેવી કારણ કે, પર્યાપ્ત માત્રામાં વરસાદ પડવાનું પૂર્વાનુમાન હોય વાવણી થયેલ પાકને જીવનદાન મળી રહેશે.

સીઝન પૂર્ણ થયા બાદ અને વાવણી પહેલાંની ખેત કાર્ય પધ્ધતિ

૧. અગાઉની પાક સીઝન પૂર્ણ થયા બાદ ખેતરોમાં રહેલ કપાસની કરસાંઠીનાં અવશેષો અને અર્ધ-ખુલેલ જીંડવાઓ વીણી સાફ-સફાઈ કરવી. ખેતરોમાં ઉખેડી નાંખેલ શેઠા-પાળાઓ ઉપર છોડોનાં ઢગલાં કરવા નહિ. કપાસની સીઝન પૂર્ણ થવાના સમય દરમ્યાન છેલ્લી પેઢીની ગુલાબી ઈયળો ઉપદ્રવિત જીંડવાઓ જેવાં પાક અવશેષોમાં ખેતરોમાં સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહેતી હોય છે. જેથી આવા ઉપદ્રવિત પાક અવશેષોનો ઝડપથી નાશ કરવાથી ગુલાબી ઈયળનો જીવનક્રમ તૂટે છે. આવાં પાક અવશેષોનો નાશ કરવાથી કપાસમાં બેક્ટેરીયાથી થતાં પાનનાં ઝાળ, મૂળનો કોહવારો અને ફુગથી થતાં પાનનાં ટપકાંઓ જેવાં રોગોનાં સ્ત્રોત ઘટતાં નવી સીઝનમાં આવા રોગોનું પ્રાથમિક સંક્રમણ ઘટે છે.
૨. માર્કેટ યાર્ડ અથવા જીનીંગ મીલોનાં પરિસરમાં ૨૦ મીટરનાં અંતરે ગુલાબી ઈયળનાં ૧૦ જેટલાં ફેરોમોન ટ્રેપ લ્યુર સહિત લગાડવાથી અગાઉની સીઝનનાં ગુલાબી ઈયળનાં ફુદાંઓ કે આત્મઘાતી પેઢીનાં ફુદાંઓને પીજરમાં આકર્ષીને નાશ કરી શકાય છે. સમયાંતરે નિર્દેશન મુજબ લ્યુર બદલવી. ઉપદ્રવિત બીજોમાંથી નીકળતી ઈયળોનો પણ નાશ કરવો. આવાં પગલાઓની જીનીંગ મીલો કે માર્કેટ યાર્ડમાં નજીકનાં ખેતરોમાં થતો ગુલાબી ઈયળોનો ફેલાવો અટકાવી શકાય છે.
૩. ચોમાસા પહેલાં કપાસની વાવણી ટાળવી. વહેલી વાવણી કરેલ કપાસનાં પાકોમાં કળીઓ અને ફુલો જેવાં પ્રજનન ભાગો વહેલાં આવતા હોય છે. સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહેલ ગુલાબી ઈયળનાં પ્રથમ ફુદાંઓ વહેલા નીકળીને આવાં વહેલાં આવેલ કળીઓ અને ફુલોમાં ઈંડાઓ મૂકી નવી સીઝનમાં પ્રથમ પેઢીઓની ગુલાબી ઈયળનાં જીવનક્રમને પૂર્ણ કરવામાં મદદ કરે છે. જો સમયસર નિયંત્રણનાં પગલાઓ લેવામાં ન આવે તો સમયસર વાવણી કરેલ પાકોનાં કળીઓ અને ફુલોમાં બેસાણ થતાં બીજી પેઢીઓની ગુલાબી ઈયળોનો ફેલાવો કરે છે.
૪. ઉનાળામાં એપ્રિલ-મે મહિનામાં ઉડી ખેડ કરવાથી જમીનમાં સુષુપ્ત અવસ્થામાં રહેલ ઈયળો અને કોશેટાઓનું સૂર્યપ્રકાશની તીવ્ર ગરમીથી અને પક્ષીઓ દ્વારા ભક્ષણથી નાશ થાય છે. ખેડ દરમ્યાન પક્ષીઓ દ્વારા સપાટી ઉપર આવતાં આવાં સુષુપ્ત ઈયળો અને કોશેટાઓનું ભ્રમણ થાય છે. આવાં પગલાઓથી ગુલાબી ઈયળ, પાન ખાનાર ઈયળો અને જમીનજન્ય રોગો જેવાં કે, સુકારો, મૂળનો કોહવારો, કૃમિઓનું ઉપદ્રવ/ સંક્રમણ નવી સીઝનમાં ઘટાડી શકાય છે.
૫. ગુલાબી ઈયળનો જીવનક્રમ તોડવા, અગાઉની સીઝન દરમ્યાન ગુલાબી ઈયળથી વધુ ઉપદ્રવિત ખેતરોમાં પાક ફેરબદલી કરવી, ફક્ત કપાસ જ ગુલાબી ઈયળોનો યજમાન પાક હોય, પાક ફેરબદલી કરવાથી ગુલાબી ઈયળોનો જીવનક્રમ તૂટે છે. જમીનજન્ય રોગોથી ગ્રાહ્ય ખેતરોમાં પણ જમીનજન્ય રોગો અને કૃમિનો સંક્રમણ અટકાવવામાં પાક ફેરબદલી અસરકારક રહે છે.
૬. કપાસનાં પાકમાં ચૂસીયાં પ્રકારની જીવાતો અને રોગો સામે ટકાઉ, ઓછી અવધિવાળી અને વહેલી પાકતી જાતો/ સંકરોની પસંદગી કરવી. આવાં પગલાથી કપાસની વહેલી પાક વૃદ્ધિ અવસ્થામાં ચૂસીયાં પ્રકારની જીવાતો અને રોગો સામે બિનજરૂરી દવાઓનો છંટકાવ ટાળી શકાય, ગુલાબી ઈયળનો ઉપદ્રવ મધ્ય સીઝનથી શરૂ થઈ સતત પાકની પાછળની અવસ્થામાં વધતો હોય છે. જેથી ઓછી સમય અવધિવાળી અને વહેલી પાકતી જાતોની પસંદગીથી પાછળની અવસ્થામાં થતો ગુલાબી ઈયળનો ઉપદ્રવ ટાળી શકાય છે.
૭. ચોમાસામાં ૮૦-૧૦૦ મીમી વરસાદ પડ્યા પછી જુન મહિનામાં કપાસની વાવણી કરવી. કપાસની વાવણી બાદનાં સુકાં સમયગાળા દરમ્યાન, સારા ઉગાવા અને એકમ દીઠ છોડની સંખ્યા જાળવવા જમીનમાં પર્યાપ્ત માત્રામાં ભેજ હોવો જરૂરી છે. આવા પગલાંથી ચોમાસામાં વરસાદ ખેંચાવા છતાં ફેર વાવણી ટાળી શકાય છે. જુનમાં સમયસર વાવણી કરવાથી ગુલાબી ઈયળનો થતો વહેલો ઉપદ્રવ અટકાવી શકાય છે.
૮. કપાસનાં ખેડુતોમાં ગુલાબી ઈયળનાં સંકલિત નિયંત્રણનાં પગલાંઓ માટે વધુ જાગૃત્તા લાવવાથી ગુલાબી ઈયળનું સંકલિત વ્યવસ્થાપન સારી રીતે મેળવી શકાય છે. ખેત સામગ્રીનાં અધિકૃત વિક્રેતાઓને પણ ખેડુતોને વહેલી વાવણી ટાળવા ભલામણ કરવાની અપીલ કરવી. જેથી ખેડુતોમાં સમયસર યોગ્ય સંદેશ અસરકારક રીતે આપી શકાય.

કપાસ ઉત્પાદનની તાંત્રિકતા આધારિત વિસ્તૃત માહિતી દા.ત. જમીનની પસંદગી, જાતો/ સંકરો, ખાતર આપવાની પધ્ધતિ, વાવણીની રીત, પિયત પધ્ધતિઓ, નિંદામણ, કિટકો અને રોગોનું વ્યવસ્થાપન વિગેરેની માહિતી એન્ડ્રોઇડ આધારીત CICR Cotton App. કે જે ICAR-CICR, નાગપુર દ્વારા તૈયાર કરેલ છે. આ એપ ગુગલ પ્લે સ્ટોરમાંથી વિના મુલ્યે ડાઉનલોડ કરી શકાય છે. વધુમાં, પાક વૃદ્ધિ અવસ્થા અને હવામાન આધારિત અઠવાડિક સલાહ ICAR-CICR, નાગપુરની વેબસાઈટ ઉપર ગુજરાતી ભાષામાં ઉપલબ્ધ છે જેનો લાભ ખેડુતો લઈ શકે છે.

સલાહકર્તા :

ડો. વિજય એન. વાઘમારે

નિર્દેશક, આઈસીએઆર—કેન્દ્રીય કપાસ સંશોધન સંસ્થા, નાગપુર

સંકલનકર્તા અને સુધારકર્તા જુથ:

ડો. જી. ટી. બહેરે

ડો. એ. એસ. ટાયડે

ડો. એ. એચ. પ્રકાશ

ડો. એસ. કે. વર્મા

ડો. એસ. કે. સૈન

ડો. રીષી કુમાર

ડો. બાબાસાહેબ બી. ફાન્ડ

ડો. રામકૃષ્ણ જીઆઈ

ડો. એસ. પી. ગવાન્ડે

ડો. શિવાજ હુબે

ડો. ઈસાબેલ્લા અગ્રવાલ

ડો. આર.આર.ચાપકે

પ્રદેશ આધારિત ભાષાકીય રૂપાંતર :

હિન્દી : શ્રી ઘનશ્યામ ડીઓગીરીકર અને શ્રી આશુતોષ મિશ્રા

પંજાબી : ડો. અમરપ્રીત સીંગ

તમિલ : ડો. એ. મનીકન્ડન અને ડો. એમ. સરવનન

તેલુગુ : ડો. એલ. રાજેશ ચૌધરી

મરાઠી : ડો. વૃશાલી દેશમુખ અને શ્રીમતી પૂજા ઘોંગે

ગુજરાતી : ડો. એચ. આર. દેસાઈ અને ડો. વિવેક શાહ

ઓરીયા : ડો. બી. એસ. નાયક

કન્નડ : ડો. નીલકંઠ હીરેમની અને ડો.શશી કુમાર